
'Különös házasságok' – a családi kapcsolatok létesítésével visszaélés dilemmái*

Kanyuk Petra**

A családi kapcsolatok létesítésével visszaélés a magyar Büntető Törvénykönyv által bevezetett, új tényállás. A bűncselekmény nem egészen mikszáthi értelemben véve takar 'különös házasságokat', vizsgálatunkra azonban mégis alkalmazandó a műben megjelenő, komplexitásra törekvő szemléletmód, valamint a mögöttes elemek kutatásának igénye, amelyek egy kerekébb kép lefestését segítik a tényállás mögött rejlő jelenséget illetően. Ahogyan azt a téma egy uniós szakértője is megerősítette, ezen esetekben a jogi segítség nem elégséges, a kulcs az együttműködésben és a megfelelő tájékoztatásban rejlik.

Kulcsszavak: visszaélés, családi kapcsolatok, érdekházasság, migráció, bűncselekmény, elkövető, együttműködés

'Strange Marriages' – The Dilemmas of the Abuse by Establishing Family Relations

The Hungarian Criminal Code contains a new crime, namely the abuse by establishing family relations. This crime does not cover 'strange marriages' – more precisely, in some cases relationships – in the Mikszáth sense but the complexity of the approach in the book and the need to research the underlying elements apply to our study help us to paint a clearer picture of the phenomenon behind the facts. As confirmed by an EU expert on this issue, legal aid is not enough in these cases, cooperation and proper information are needed.

Keywords: abuse, family relations, marriage of convenience, migration, crime, perpetrator, cooperation

DOI: 10.32980/MJSz.2021.1.944

*„Az emberek nem követnek el bűnöket ok nélkül. A violák
violamagból támadnak, a káposzták káposztamagból, a
kolompérok kolompérből nőnek, a bűnök is bűnből nőnek.”¹*

1. Bevezető gondolatok

A családi kapcsolatok létesítésével visszaélés tényállása nem egészen *Mikszáth-i értelemben* véve takar 'különös házasságokat' – pontosabban kapcsolatokat – , elemző vizsgálatunkra azonban mégis alkalmazandó a műből felhívott idézetben tükröződő, komplexitásra törekvő szemléletmód, valamint a mögöttes elemek

* A tanulmány az EFOP-3.6.3-VEKOP-16-2017-00007 azonosító számú, „Tehetségből fiatal kutató” – A kutatói életpályát támogató tevékenységek a felsőoktatásban című projekt szakmai támogatásával készült.

** PhD-hallgató, Debreceni Egyetem Marton Géza Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola.

¹ MIKSZÁTH Kálmán: *Különös házasság*, Budapest, Osiris, 2008, 2. rész, 1. fejezet.

kutatásának igénye – amelyek remélhetőleg tanulmányunk záró gondolataihoz érve már egy kerek(ebb) kép lefestéséhez segítenek hozzá bennünket a tényállás mögött rejlő jelenséget illetően.

A migráció ugrásszerű növekedése folytán egyre több európai uniós tagállam fűz büntetőjogi következményeket az illegális bevándorlás vagy tartózkodás egyes megvalósulási formáihoz. A helyes eszközök megválasztásának, ezzel együtt a *migráció esetleges túlkriminalizáltságának* kérdése² jellemzően éles vitákat vált ki a közvéleményben,³ ahogyan annak *házánkban* sem egységes a megítélése,⁴ a büntetőjog funkciójáról, változó szerepéről való gondolkodásra inspirálva a témában kutatókat. A büntetőjog ugyanis, ahogyan az *Alkotmánybíróság 11/1992. (III. 5.) AB határozata* is megfogalmazza, „*alkotmányos jogállamban ... nem pusztán eszköz, hanem értéket véd, és maga is értéket hordoz: az alkotmányos büntetőjogi elveket és garanciákat*”. Ilyen alkotmányos garancia mindenekelőtt az, hogy a büntetőjog – a *30/1992. (V. 26.) AB határozat* által is kiemelten – a *jogi felelősség rendszerében az ultima ratio*. A jogrendszer egészének „*szankciós zárköve*”-ként⁵ a büntetőjogi eszköztár bevetése egyedül azokban az esetekben indokolt, amikor a jogsértő állapot megszüntetésére vagy megelőzésére más jogi eszközök már nem tűnnek elégségesnek, óvakodnunk kell tehát attól, hogy ezzel szembemenvén, a büntetőjog 'alapkővé' degradálódjon.⁶ Ezzel összefüggésben, az ultima ratio elvének érvényesítése kapcsán *Tóth Mihály* kiemeli azt is, hogy a büntetőkódex igazgatási jellegű normákkal való túlzásfólasa kifejezetten veszélyes, ilyen módon ugyanis a büntetőjog hatékonysága szükségszerűen csorbul és ott is elveszti a tekintélyét, ahol pedig erre feltétlenül szükség lenne.⁷ Ennélfogva felül kell vizsgálni, indokolt-e a megváltozott társadalmi viszonyokat nem tükröző, tényleges jelentőséggel nem rendelkező tényállások megalkotása, illetve fenntartása.⁸ Mi több, a kriminalizálással a migráns-helyzet tekintetében érdemes különösen óvatosan bánni, az ugyanis nem jelenthet általános gyógyírt az átfogó társadalmi-politikai folyamatok, így a tömeges népvándorlás kezelésére sem.⁹

² HAUTZINGER Zoltán: Az irreguláris migráció büntetőjogi aspektusai, in: *Migráció és rendészet* (szerk.: HAUTZINGER Zoltán), Budapest, Magyar Rendészettudományi Társaság, 2015, 54.

³ Ezzel együtt a társadalom növekvő tendenciát mutató idegenellenességével is számolnunk kell, lásd különösen KOZÁRY Andrea: „A bizalom gyalog jön és lóháton távozik”, in: *Szakmaiság, szerénység, szorgalom. Ünnepi kötet a 65 éves Boda József tiszteletére* (szerk.: DOBÁK Imre – HAUTZINGER Zoltán), Budapest, Dialóg Campus, 2018, 418–419.

⁴ Lásd MADAI Sándor: A „tömeges bevándorlás okozta válsághelyzet” kezelésének büntető anyagi jogi eszközei hazánkban, in: *A migráció bűnügyi hatásai* (szerk.: Hautzinger Zoltán), Budapest, Magyar Rendészettudományi Társaság Migrációs Tagozat, 2016, 245.

⁵ Az azóta klasszikussá vált kifejezés *Szabó András*tól származik, aki a halálbüntetés eltörléséről szóló 23/1990. (X. 31.) AB határozathoz fűzött különvéleményében fogalmazott így.

⁶ TÓTH Mihály: Magyarország negyedik Büntető Törvénykönyve, *Jogtudományi Közlöny*, 2014. évi 10. szám, 451.

⁷ TÓTH Mihály: Remények és aggodalmak negyedik Büntető Törvénykönyvünk bölcsőjénél, *Állam- és Jogtudomány*, 2011. évi 4. szám, 440.

⁸ TÓTH: *Magyarország* 445.

⁹ TÓTH Mihály: A menekültkérdés kriminalizálása, in: *A büntetőjog pillérei és korlátai. Válogatás 20 év munkáiból* (szerk.: TÓTH Mihály), Pécs, Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, 2016, 330.

Az irreguláris migráció kriminalizálásához kapcsolódóan¹⁰ más uniós tagállamokhoz hasonlóan – egyéb tényállások mellett – hazánk büntetőkodekébe is beépültek az illegális tartózkodást *segítő cselekményeket* és ezekkel együtt a közreműködő harmadik személyeket szankcionáló büntetőjogi kategóriák. Ezek közé sorolhatjuk a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (a továbbiakban: Btk.) 355. §-ában foglalt, a közigazgatás rendje elleni bűncselekmények között elhelyezkedő deliktumot, a *családi kapcsolatok létesítésével visszaélést* is, amely értelmében az a tizennyolcadik életévét betöltött személy, aki anyagi haszonszerzés céljából, kizárólag tartózkodási jogosultságot igazoló okmány kiadása érdekében létesít családi kapcsolatot, vagy az apaságot megállapító teljes hatályú elismerő nyilatkozathoz hozzájárul, ha súlyosabb bűncselekmény nem valósul meg, vétség miatt két évig terjedő szabadságvesztés büntetéssel büntetendő. Esetünkben a migrációs nyomás növekedésével felélénkülő, ám mégis a 'klasszikus' értelemben vett irreguláris migráció tekintetében alkotott tényállásoktól¹¹ jellegében eltérő deliktumról van szó, amely a szervezett bűnözéssel fennálló szoros kapcsolata folytán nemcsak általánosan, hazánk és a környező tagállamok kapcsán jelent komoly biztonsági kockázatot, hanem a közreműködő személyek életére is meghatározó hatást gyakorolhat, a legbensőségesebb és védelmet élvező családi kapcsolatokat céljuktól eltérően használva fel, ennek megjelenítése ezért a témát elemző irodalmak hasábjain is elengedhetetlen. Mindennek különös hangsúlyt ad a migrációs vonulatú érdekházasságok és érdek-kapcsolatok¹² tekintetében jelentkező, *európai uniós szintű fellépés és igény* a minél hatékonyabb eszközök kutatására.¹³

¹⁰ Megjegyezzük, hogy jogrendszerünkben egyébiránt a jogellenes beutazásból vagy tartózkodásból származó állapot mielőbbi megszüntetéséhez kapcsolódó társadalmi érdek mentén elsődleges eszközként az *idegenrendészeti jog* kerül számításba, de a rendelkezésre álló jogi eszközök tárházában a hazai *szabálysértési jog* és végső soron a *büntetőjog* is kínál megoldási lehetőségeket. MADAI Sándor: Migrációs kihívások – hiányzó európai válaszok? *Közjavak*, 2016. évi 2. szám, 8.

¹¹ HAUTZINGER Zoltán: Büntetőjogi példázatok a migráció nemzeti szabályozása terén, in: *Modern kori népvándorlás. A migráció komplex megközelítése* (szerk.: SÁBJANICS István), Budapest, Dialóg Campus, 2017, 71–82.

¹² Az érdekházasság fogalmát a magyar jog nem határozza meg, annak az Európai Unió tartózkodási szabályainak kontextusában vett értelmét a Tanács érdekházasság elleni küzdelemről szóló 1997. évi állásfoglalásában adta meg [Council Resolution of 4 December, 1997 on Measures to be Adopted on the Combating of Marriages of Convenience (OJ C 382, 16.12.1997.) Article 1.]. Fontosnak tartjuk megjegyezni, hogy ahogyan az az Európai Bizottság vonatkozó Kézikönyvében is kifejtésre került, az érdekházasság meghatározását analógia útján ki lehet terjeszteni a szabad mozgás vagy tartózkodás jogának megszerzésére irányuló egyetlen célból létrejött, egyéb érdek-kapcsolatokra is [A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek és a Tanácsnak az Unió polgárainak és családtagjainak a tagállamok területén történő szabad mozgáshoz és tartózkodáshoz való jogáról szóló 2004/38/EK irányelv jobb átültetéséhez és alkalmazásához nyújtott iránymutatásról. COM (2009) 313 final, Brüsszel, 2009.7.2.,16.]. Ennek megfelelően, a téma tárgyalásának megkönnyítése érdekében szükségesnek tartjuk leszögezni, hogy a továbbiakban több esetben az – összefonódások folytán a legtöbb relevanciával bíró és egyben az *érdek-kapcsolatokon* belül is a leginkább jellemző – *érdekházasságok* kifejezést fogjuk használni akkor is, amikor a további, valótlán tartalmú kapcsolatok jelenségére is értelmezhetőnek tartjuk az adott megállapítást.

¹³ A jelenség magyarázatát, az európai uniós fellépés evolúcióját lásd DE HART, Betty: Introduction: The Marriage of Convenience in European Immigration Law, *European Journal of Migration and Law*, No. 3-4/2006, 251–261.; megjegyezve, hogy önmagában, a házasság és a migráció közti kapocsra térben és időben egyaránt vannak bizonyítékaink a történelmünk egészen korai szakaszaitól kezdve, lásd:

Az alábbiakban, a családi kapcsolatok létesítésével visszaélés tényállásának elemzése tekintetében különös hangsúlyt kap¹⁴ az elkövetői alakzatok vizsgálata, valamint az elhatárolási, halmazati kérdések elemzése, miközben mindvégig lehetőségünk nyílik a tényállás szövege mögött rejlő valóságba bepillantani, színesítve az egyes dogmatikai kérdéseken való gondolkodást, egyben árnyalva a deliktum megalkotásának indokoltságát, sőt, egyáltalán a szabályozás bizonyos pontjait illetően jelentkező érveinket. Lezárásként, mintegy 'összegzés helyett', az összegyűlt tapasztalataink morzsáit a jelenség elleni fellépés határainkon innen mutatkozó rendszerében értékeljük, különös hangsúlyt fektetve a haladás irányának elemzésére, a bevált gyakorlatok átvételének ösztönzésére, valamint további javaslatok megfogalmazására.

2. Az elkövetői alakzatok vizsgálata

2.1. A bűncselekmény tettesei

2.1.1. A tettessé válás feltételei. A tényállás szövege szerint tettes kizárólag *tizenhét éves életévét betöltött személy* lehet,¹⁵ továbbá kiemelésre érdemes az is, hogy az elkövetési magatartás második fordulata – az apaságot megállapító teljes hatályú elismerő nyilatkozathoz való hozzájárulás – tekintetében egy *delictum propriummal* számolhatunk, mivel annak tettese csak a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (a továbbiakban: Ptk.) 4:101. § (5) bekezdésében meghatározott személy lehet,¹⁶ amelyhez több elemzés hozzáfűzi azt is, hogy ezekben az esetekben többnyire az anya az, aki az ügyletet intézi és abból hasznot húz.¹⁷ Annak ellenére azonban, hogy ez a felállás tűnik logikusnak és rendszerintinek, korántsem jelenti egyben az egyetlen megvalósulási formát is. A Kúria idegenrendészeti ügyben hozott közigazgatási határozat bírósági felülvizsgálata

BRETTELL, Caroline B.: Marriage and Migration, *Annual Review of Anthropology*, No. 1/2017, 81., valamint fontos látnunk azt is, hogy a hasonló vonulatú érdekházasságok természetesen nem csupán az Európai Unióban jelentenek problémát, lásd ZAWACKI, Stephen J.: *Love, Marriage & Green Cards: Immigration to the United States as the husband or wife of an American Citizen*, USA, Universal Publishers, 2000.

¹⁴ A tényállás egyéb kérdései, illetve elemei – mint különösen a megalkotásának körülményei, az elkövetési magatartás értelmezése, a bűncselekmény célzatainak elemzése – tekintetében lásd KANYUK Petra Ágnes: „A büntetőhatalomban rejlő lehetőségek nem korlátlanok...” – gondolatok a családi kapcsolatok létesítésével való visszaélés tényállásáról, *Magyar Rendészet*, 2019. évi 2–3. szám, 100–114.

¹⁵ Lásd bővebben KANYUK: *i. m.* 110.

¹⁶ GÁL Andor: *A közigazgatás rendje elleni bűncselekmények*, in: *Nagykommentár a Büntető Törvénykönyvhöz* (szerk.: KARSAI Krisztina), Budapest, Wolters Kluwer, 2019, 823.

¹⁷ GELLÉR Balázs József: *A közigazgatás rendje elleni bűncselekmények*, in: *A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény nagykommentárja* (szerk.: POLT Péter – MISKOLCZI Barna – TÖRÖK Tímea – GASZ Péter), Budapest, OPTEN, 2016, 1121.; GÖRGÉNYI Ilona: *A közigazgatás rendje elleni bűncselekmények*, in: *Magyar Büntetőjog – Különös Rész* (szerk.: HORVÁTH Tibor – LÉVAY Miklós), Budapest, Wolters Kluwer, 2013, 502.; MADAI Sándor: *A közigazgatás rendje elleni bűncselekmények*, in: *Büntetőjog – Különös Rész II.* (szerk.: BLASKÓ Béla), Budapest–Debrecen, Rejtjel, 2018, 146.; SINKU Pál: *A közigazgatás rendje elleni bűncselekmények – Btk. XXXIV. fejezet*, in: *Büntetőjog II. Különös Rész* (szerk.: BELOVICS Ervin), Budapest, HVG-ORAC, 2018, 640.

során hozott ítéletében említést tett egy magyar állampolgárságú férfiről, akivel szemben – az ítélet meghozatala idején – azért volt folyamatban családi kapcsolatok létesítésével való visszaélés vétségének gyanúja miatt büntetőeljárás, mivel három vietnámi állampolgárságú nő gyermekére is teljes hatályú apai elismerő nyilatkozatot tett.¹⁸ Az eset azért is különleges, mivel a Kúria által vizsgált ügyben az adott férfi nem a nevezett büntetőügyben foglaltak szerinti ‘pozíciójában’ – tehát apai teljes hatályú nyilatkozat megtevőjeként – volt jelen, hanem mint házastárs. Egy szintén vietnámi állampolgárságú nővel ugyanis érdekházasságra is lépett, amelynek a megállapítása tekintetében a Kúria az elsőfokú bíróság ítéletében foglaltakkal egyezően,¹⁹ az idegenrendészeti gyakorlatban szokásos bizonyítási eljárásban feltárt tények mellett²⁰ a magyar állampolgárságú házastárs tekintetében hivatkozott – azonban a vizsgált ügytől tehát eltérő esetben folyamatban volt – büntetőeljárás tényének is meghatározó jelentőséget tulajdonított.²¹

2.1.2. A tettesek helyzetének feltárása – bepillantás a jelenség ‘célpontjainak’ világába egy büntetőügy tapasztalatain keresztül. Még a büntetőjogi fellépést üdvözlő szerzők is kiemelik, hogy a tényállás *tettesként* jellemzően társadalmi és gazdaság helyzetük miatt kiszolgáltatott magyar állampolgárokat, *tipikusan hajadon vagy elvált nőket* helyez a szankcionált magatartás középpontjába.²² Különösképp ‘célpontjai’ lehetnek az érdekházasságoknak az *egyszülős háztartások* is, amelyek helyzetében, bár a különböző gyermekes háztartástípusokat tekintve a legnagyobb javulás történt – hiszen a háztartások életszínvonalát tekintve készített legfrissebb, 2018-as statisztikai adatok szerint körükben a szegénység vagy kirekesztődés kockázatának kitettek aránya 8,2 százalékponttal csökkent –, arányuk a szegénység kockázatának kitettek körében még mindig másfélszer nagyobb (31,8%) a gyermekes háztartások

¹⁸ Mindez azért is érdekes, mivel a teljes hatályú apai elismerő nyilatkozat tekintetében az ahhoz való hozzájárulás megadása, és nem pedig annak megtétele képezi az elkövetési magatartást, így ezen esetben, az adott büntetőügyben legfeljebb – némi nagyvonalúsággal értelmezve, bár a deliktum megalkotásának a jogi tárgyában is tetet öltött, tulajdonképpeni célját (KANYUK: *i. m.* 111.) kétségtelenül szem előtt tartva – a tényállási elem második fordulata, a családi kapcsolat létesítése nyerhetne megállapítást. Kúria Kfv.VI.37.450/2018/9.

¹⁹ Fővárosi Közigazgatási és Munkaügyi Bíróság 7.K.33.193/2017/6.

²⁰ Ilyen tényként került értékelésre nevezetesen az, hogy a felperes és házastársa nem tudtak egymással megfelelően kommunikálni, mivel a felperes alig beszélt magyarul, míg a férje nem beszélte a vietnámi nyelvet; másrészt a felperes nem tudta bizonyítani a házastársi életközösség tényleges fennállását, a lakóhelyén férfiruhák, cipők, személyes használati tárgyak nem voltak fellelhetők. Fővárosi Közigazgatási és Munkaügyi Bíróság 7.K.33.193/2017/6.

²¹ Kúria Kfv.VI.37.450/2018/9.

²² TÓTTÓS Ágnes: A névházasság jelensége és az ellene való fellépés Magyarországon és az Európai Unióban, in: *A migráció bűnügyi hatásai* (szerk.: Hautzinger Zoltán), Budapest, Magyar Rendészettudományi Társaság Migrációs Tagozat, 2016, 321. A jelenség nőket érintő jellegére, a közreműködők közös vonásaira vonatkozóan lásd: BACCI TAMBURLINI, Marianna: ‘Marriage of convenience’ regulations in Portugal: gendered constructions of (il)legality, in: *Gender and Migration: A Gender-Sensitive Approach to Migration Dynamics. CeMIS Migration and Intercultural Studies* (eds.: TIMMERMAN, Christiane – FONSECA, Maria Lucinda – VAN PRAAG, Lore – PEREIRA, Sónia), Leuven, Leuven University Press, 2018, 39–62.

átlagánál,²³ amely a vizsgált jelenségünk tekintetében azért is fontos, mivel az egyedülálló, különösen nehéz helyzetben lévő szülők fokozott kényszerhelyzetbe kerülnek akkor, amikor a családjukról való – habár számukra is minimum zavarosnak ható – gondoskodás lehetősége sejtik fel.

A jelenség jegyeit érzékletesen szemlélteti a családi kapcsolatok létesítésével visszaélés vétsége miatt negyvenhárom személlyel szemben tett vádemelésről beszámoló ügyészégi sajtóközlemény²⁴ – és azzal egybehangzóan a Kiskunhalasi Járásbíróságnak a vádirati tényállás lényegét összefoglaló, közzétett tárgyalási jegyzéke²⁵ –, amely kifejti, miszerint adott ügyben a bűncselekmény-sorozat fő szervezői egy Tompán élő, szerb állampolgárságú férfi és felesége voltak, akik hét – tolmácsolást, szállítást²⁶ ellátó – magyar állampolgár közreműködésével 2013 és 2014 között Kiskunhalas, Tompa, Mélykút, Jánoshalma és Kisszállás környékén hajadon, illetve élettársi kapcsolatban, szerény anyagi körülmények között élő magyar nőket kerestek meg 'házasságkötési' ajánlattal.

A szervezők 140 és 150 ezer forint közötti összeget ígértek a nőknek azért, hogy Szerbiában szerb állampolgárságú férfikkal házasságot kössenek, majd velük később Németországba utazzanak és a szerb állampolgárok tartózkodási engedélyének kiadásában részt vegyenek, ahhoz segítséget nyújtsanak. Az érdekházasságra lépő női vádlottak az önkormányzattól beszerzték a családi állapotról szóló hivatalos igazolást, valamint a születési anyakönyvi kivonatot,²⁷ majd a szervezők a házasságkötéseket különböző szerbiai településeken – például Szabadkán, Palicson, Bácskossuthfalván – bonyolították le és az újdonsült 'feleségeket' visszazállították Magyarországra. Innen a női vádlottakat Németországba, illetve Ausztriába vitték, ahol 'férjeik' már várták őket. A 'házaspárok' – akik korábban nem ismerték egymást és nyelvtudás hiányában még kommunikálni sem tudtak egymással²⁸ – ezután közös lakcímre jelentkeztek be,

²³ A háztartások életszínvonala, 2018. Ksh.hu.
<https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/hazteletsziniv/2018/index.html#chapter-9> (Letöltés dátuma: 2021. február 10.)

²⁴ *Érdekházassággal az európai unióba – vádemelés 43 személlyel szemben Kiskunhalason. Sajtóközlemény.* Ügyészség.hu. 2016. április 1. http://ugyeszseg.hu/wp-content/uploads/sajto0/2016/04/bacs_20160401.pdf (Letöltés dátuma: 2021. január 4.) A tényállást érintő bírósági határozat nem került közzétételre, azonban a vizsgált bűncselekményről információkat nyerhetünk a beszámoló sajtóközleményekből, híryanagyokból.

²⁵ *Kezdődik a családi kapcsolatok létesítésével visszaélés vétsége elkövetésével vádolt vádlottak büntetőpere.* Közérdeklődésre számot tartó ügyek. Bíróság.hu. 2017. február 17. <https://kecskemetitorvenyszek.birosag.hu/targyalasi-jegyzetek/20170217/kezdodik-csaladi-kapcsolatok-letesitesevel-visszaeles-vetsege> (Letöltés dátuma: 2021. február 7.)

²⁶ *Kétfény. Bűnügyi magazin. 2017. február 27-i adás.* MTVA Duna Médiaszolgáltató Zrt. Médiaklikk.hu. <https://mediaklikk.hu/musor/kekfeny/> (Letöltés dátuma: 2020. december 16.)

²⁷ A tömeges házasságkötések körüli gyanús körülmények sorát különös tekintettel erősítették a helyi jegyzőtől kért „*egyedülállósági nyilatkozatok.*” Végeredményben a szerbiai Magyar Nagykövetség közbenjárása folytán indult meg a nyomozás. Ua.

²⁸ Az ügy által keltett felháborodás érzékelhető az arról hírt adó több portál által is közölt cikkek soraiban, lásd *Magyar nők segítettek tartózkodási engedélyhez több száz szerb férfit.* Hvg.hu. 2015. október 23. https://hvg.hu/itthon/20151023_Magyar_nok_segitettek_tartozkodasi_engede (Letöltés dátuma: 2021. január 6.); *Ennyibe kerül egy magyar alházasság – olcsón lehet EU-s tartózkodáshoz jutni.* Privátbankár.hu. 2015. október 23. https://privatbankar.hu/szemelyes_penzugyek/ennyibe-kerul-egy-magyar-alhazassag-olcson-lehet-eu-s-tartozkodashoz-jutni-286813 (Letöltés dátuma: 2021. január 6.)

aminek birtokában a szerb férfiak megkezdhették a tartózkodási engedélyeik igénylését. Az ígért összegeket, az érdekházasságok tekintetében kivételesnek nem mondható gyakorlat szerint²⁹ a szervezők két részletben fizették ki a közreműködő nőknek: az első részletet a házasságkötés után, a másodikat a tartózkodási engedély megszerzését követően kapták meg, ezzel biztosítva, hogy az arák hajlandóak legyenek – ha az eljárás úgy kívánta, esetenként akár többször is – külföldre utazni.³⁰

Az ügy további érdekessége, hogy abban a nyomozást a Készenléti Rendőrség Nemzeti Nyomozó Iroda végezte – az Europol által koordinált – „*Archimedes műveletnek*” nevezett nemzetközi bűnügyi akció keretében, amelyben valamennyi Európai Unió tagállam képviseltette magát.³¹ Az Országos Rendőr-főkapitányság által sajtótájékoztató keretében ismertetett nyomozási adatok szerint több mint kétszáz – Szerbiában megkötött – házasság esetében merült fel az érdekházasság gyanúja, az ügyben a magyar rendőrök nemzetközi együttműködés keretében vették fel a kapcsolatot német kollégáikkal, akik megtették a szükséges lépéseket a szerb férjek felelősségvonására.³²

2.1.3. Jogkövetkezmények a büntetőjog tereumán túl. Fontos látnunk azt is, hogy a *jogkövetkezmények* nemcsak a büntetőjog tereumán belül jelentkeznek az érdekházasságok és érdek-kapcsolatok esetében. A tettesek oldalán ugyanis – klasszikus megnyilvánulások szerint – egy érvényesen létrejött házasság³³ ‘marad hátra’, amelynek felbontása igencsak reménytelennek mutatkozik, a férjek ugyanis a legtöbbször ismeretlen helyen élnek. Ilyen módon annak fennállása alatt nem köthetnek legálisan házasságot, egyedüli lehetőségük párjukkal az élettársi kapcsolat marad, így elesnek a jövőben minden olyan állami támogatástól, kedvezménytől is, amelyet a magyar állam kizárólag házasságban élők számára tesz lehetővé.

A probléma pedig továbbgyűrűzik az esetleges gyermekek jogi helyzetét érintve is, az élettársi kapcsolatokból születő gyermekek esetében ugyanis az érdekházasság szerinti férjet kell apának tekinteni mindaddig, amíg ezt a vélelmet bírósági

²⁹ Топтос: *i.m.* 318.

³⁰ *Álházasságok – vádemelési javaslat.* Police.hu. 2015. október 23. <http://www.police.hu/hu/hirek-es-informaciok/legfrissebb-hireink/bunugyek/alhazassagok-vademelesi-javaslat> (Letöltés dátuma: 2021. január 4.)

³¹ *Archimedes művelet – Videókkal.* Police.hu. 2014. szeptember 24. <http://www.police.hu/hirek-es-informaciok/legfrissebb-hireink/bunugyek/archimedes-muvelet-videokkal> (Letöltés dátuma: 2021. január 4.)

³² Médiaklikk.hu. *i.m.*

³³ Ahogyan az Európai Bizottság által a témában kiadott Kézikönyv is kiemeli, az érdekházasságok érvényes házasságoknak minősülnek, ezzel egybehangzóan pedig a vonatkozó hazai tapasztalatokat összegző feldolgozások, mint a Kúria Idegenrendészeti joggyakorlat-elemző csoportja, valamint a rendszeresen hasonló ügyeket felülvizsgáló jogalkalmazó is leszögezte a közelmúltban, hogy a házasság vagy a szülő-gyermek kapcsolat valódi tartalmának a hatóság általi vizsgálata és annak eredménye nem befolyásolja a házasság vagy az apai elismerő nyilatkozat érvényességét. Commission Staff Working Document – Handbook on addressing the issue of alleged marriages of convenience between EU citizens and non-EU nationals in the context of EU law on free movement of EU citizens Accompanying the document. SWD (2014) 284 final, Brussels, 26.9.2014, 10.; A Kúria Idegenrendészeti joggyakorlat-elemző csoportja által 2013. május 30-án elfogadott és a Kúria Közigazgatási és Munkaügyi Kollégiuma által 2013. szeptember 23-án jóváhagyott összefoglaló vélemény. 2012.El.II.F.1./9. 80. A továbbiakban: A Kúria összefoglaló véleménye (2012). Lásd továbbá a kérdéskörben: BH 2017.36.

eljárásban meg nem döntik,³⁴ mindezen komplikációk lehetőségei tehát, amelyekhez képest még az idézett ügyünk kapcsán felszólaló Kecskeméti Törvényszék szóvivője is „szinte semmiségnek”³⁵ minősíti a büntetőeljárást, nem elhanyagolhatók.³⁶ Korántsem a képzelet játékának terméke az a szituáció sem, hogy az érdekházasságra lépő nők már eleve élettársi kapcsolatban élnek, egy névtelenül nyilatkozó pár például azért vállalta az elkövetést, mert az önkormányzati lakásukban felhalmozódott az adósságuk, a kilakoltatás elkerülése érdekében pedig a beígért pénzből szerették volna kifizetni a tartozásukat.³⁷

2.2. A bűncselekmény részesei. A *tettesek* tekintetében tett megállapításainkat követően térjünk rá a különböző ügyleteket megszervező bűnözői hálózatok tagjaira, akik felbujtóként vagy bűnsegédként 'csupán' *részesei* a bűncselekménynek,³⁸ azonban ezen alakzatok erős gyakorlati relevanciával bírnak a deliktum esetében.³⁹ Az összehasonlítás teljessége végett szükségesnek tartjuk megjegyezni, hogy az imént felhívott ügyünkben eljáró szervezők alkalmanként háromezer és hatezer euró közötti összegeket kaptak a szerb férfiktól.⁴⁰ A tényállás szövegéből fakadó visszásság ugyanakkor felhívja a figyelmünket arra a fontos tényezőre, hogy, bár a Btk. rendelkezése alapján a részesei cselekményekre is a tettesi bűncselekmény büntetési tétele az *irányadó* [Btk. 14. § (3) bekezdése], ugyanakkor, ez természetesen nem azt jelenti, hogy a tettesekkel és a részeseikkel szemben minden esetben ugyanazt a büntetést kell *kiszabni*.⁴¹ A vizsgált tényállásunk pedig abba a különleges esetkörbe tartozik, amikor a részesei cselekményei tekintetében irányoznak elő súlyosabb szankciókat.⁴²

Ezt támasztja alá a fentebb már többször idézett ügyészégi sajtóközlemény is, amely szerint az ügyészség az elkövetők közül a *szervezők* tekintetében egy személlyel szemben végrehajtandó fogházbüntetés és közügyektől eltiltás kiszabását, a többi szervezővel, segítővel szemben felfüggesztett fogház, illetve pénzbüntetés kiszabását indítványozta, míg az érdekházasságokra vállalkozó női

³⁴ TÖTTŐS: *i.m.* 318.

³⁵ *Pénzért mondták ki az igent, most a vádlottak padján ülnek.* Híradó.hu. 2017. március 1. <https://www.hirado.hu/2017/03/01/penzert-mondtak-ki-az-igent-most-a-vadlottak-padjan-ulnek/> (Letöltés dátuma: 2021. január 4.)

³⁶ Érdekes továbbá az is, hogy a polgári jogi következményekkel nemcsak a tettesi oldalnak kell számolnia. Egy, a fentebb idézett ügy kapcsán nyilatkozó fiatal lány szerint a szervezők kérésére egy olyan papírt is alá kellett írnia, amelyben lemond a 'férje' után járó, esetleges örökségről (amely, bár a fentebb érintett öröklési jogot érintő fejtegetéseinket figyelembe véve szükségtelen, ám a jelenség bonyolultabb megítélése okán mégsem felesleges elővigyázatossággként értékelendő). *Feleség 50 ezer forintért.* Hetek.hu. 2016. február 19. http://www.hetek.hu/hatter/201602/feleseg_50_ezer_forintert (Letöltés dátuma: 2020. december 15.)

³⁷ POZSGAI Ákos: *Tömeges vádemelés álházasságok ügyében.* Halas Média.hu. 2016. április 1. <http://halasmedia.hu/rovatok/szirena/toemeges-vademeles-alhazassagok-uegyeben> (Letöltés dátuma: 2021. január 4.)

³⁸ GELLÉR: A közigazgatás (2016) 1122.; GELLÉR Balázs József: A közigazgatás rendje elleni bűncselekmények, in: *Új Btk. Kommentár. 6. kötet, Különös Rész* (főszerk.: POLT Péter), Budapest, Nemzeti és Közszolgálati Tankönyvkiadó, 2013, 176.

³⁹ GÖRGÉNYI: *i. m.* 502.

⁴⁰ Médiaklikk.hu. *i.m.*

⁴¹ BELOVICS Ervin: *Büntetőjog I. – Általános Rész*, Budapest, HVG-ORAC, 2017, 355.

⁴² TÖTTŐS: *i.m.* 321.

vádoltak, mint *tettesek* esetében a próbára bocsátás és vagyonelkobzás alkalmazását tartotta szükségesnek. Megjegyzésre érdemes az is, hogy az ügyészség további harminchat női gyanúsítottat részesített megrovásban büntetlen előéletükre, beismerő vallomásaikra és egyéb személyi körülményeikre figyelemmel,⁴³ míg az ügy kapcsán nyilatkozó Bács-Kiskun Megyei Rendőr-főkapitányság osztályvezetőjének elmondása szerint a férjeket – akiknek legtöbbje korábban már dolgozott az Európai Unióban, de illegális tartózkodás, vagy illegális munkavégzés miatt kiutasították őket – nem gyanúsították semmivel, „*tekintettel arra, hogy ők tulajdonképpen nem követtek el bűncselekményt azzal, hogy fizettek azért, hogy házasságot kössenek.*”⁴⁴

2.3. Az elkövetők nemek, korcsoportok és iskolai végzettség szerinti megoszlásának statisztikai elemzése. A tényállás vonatkozó elemei, valamint némi, a valóság által produkált morzsa ismeretének a birtokában nézzük meg, hogy a mindeddig regisztrált családi kapcsolatok létesítésével visszaélés bűncselekmények tekintetében⁴⁵ hogyan is alakult az *elkövetők* száma, valamint azok megoszlása a fentebb már, a tettesek kapcsán ismertettekéből felsejlő tényezők függvényében.⁴⁶ Az elkövetők természetesen a tettesek és a részesek csoportját is magukban foglalják, azonban a deliktum jellegéből fakadóan, az ismertett eset által is alátámasztva leszögezhetjük, hogy a tettesek nyilvánvalóan a meghatározó hányadát teszik ki a bűncselekmények elkövetőinek, a szervezői munkát végző részesek csak pár főt jelentenek egy-egy elkövetés kapcsán. Ezen megállapítás mentén az alábbiakban az elkövetők megoszlásának vizsgálatából nyert tapasztalatokat alapvetően a tettesekre nézve tartjuk vonatkoztathatóknak.

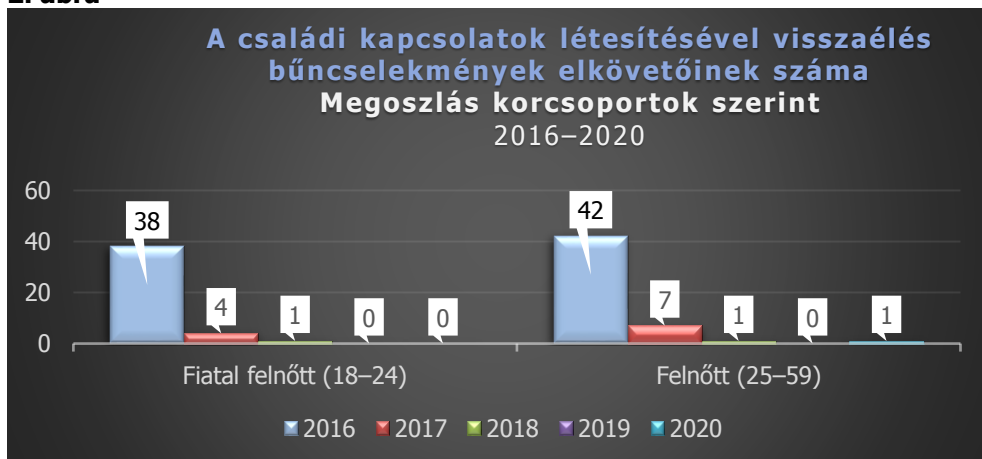
2.3.1. Megoszlás nemek és korcsoportok szerint. Mindenekelőtt, már a jelenség és különösen a tényállásban megjelenő elkövetési magatartások jellegére tekintettel konstatálhatjuk, hogy a deliktum elkövetőinek körében valóban a *nők vannak többségben* (1. ábra), összesen nyolcvanketten, a tizenegy – valószínűsíthetően, a fentebb idézett ügyben megismertettekhez hasonlóan szervező, közreműködő szerepet vállalt – férfiak ellenében:

⁴³ Ügyészség.hu. *Érdekházassággal.*

⁴⁴ Híradó.hu. *i. m.*

⁴⁵ Amely szám kifejezetten alacsony, ennek a ténynek és a közreható tényezőknek az ismertetésére a későbbiekben fogunk kitérni.

⁴⁶ A készített diagramok tekintetében előjáróban fontosnak tartjuk megjegyezni, hogy a statisztikai adatok alapján mindössze a 2016, 2017, 2018 és 2020 években számolhatunk regisztrált családi kapcsolatok létesítésével visszaélés bűncselekményekkel, sőt, mi több, az említett szempontok közül csak az elkövetők nemét és korcsoportok szerinti megoszlását tudjuk mindegyik megjelölt év tekintetében elemezni, az iskolai végzettség szerinti megoszlást ugyanis a statisztikai rendszerben 2018 második félévétől beálló változás folytán csak a 2016–2017 közötti időszakban tudjuk vizsgálni (habár, ahogyan később látni fogjuk, a 2018 és 2020 években csupán két elkövetővel számolhatunk).

2. ábra

Forrás: Az Egységes Nyomozó Hatósági és Ügyészségi Bűnügyi Statisztika (ENYÜBS) Belügyminisztérium által működtetett adatfeldolgozó rendszerének adatai alapján saját szerkesztés.⁴⁸

2.3.2. Megoszlás iskolai végzettség szerint, a felnőttkorúak és a fiatal felnőttek korcsoportjainak bontásában. Az *iskolai végzettség* szerinti megoszlás vizsgálata is arra világít rá, hogy – a fentebb idézett nyilatkozatokkal egybehangzóan – habár a megkötött házasságok érdek-jellege nem volt kétséges az elkövetők számára, arról azonban nem volt határozott tudomásuk, hogy amit tesznek, az büntetendő. A korábban kifejtetteknek megfelelően a némileg nagyobb csoportot alkotó *felnőttkorúak* tekintetében egy nagyobb szórással találkozunk (3. ábra), mégha pár elkövető tekintetében is, de mégis felsejlik a végzettségek palettájának több színe, az általános iskola harmadik osztályától egészen a főiskolai végzettségig, illetve a gimnáziumi érettségig, amely nevezett kategóriák egyaránt kimaradnak a *fiatal felnőttek* tekintetében (4. ábra).

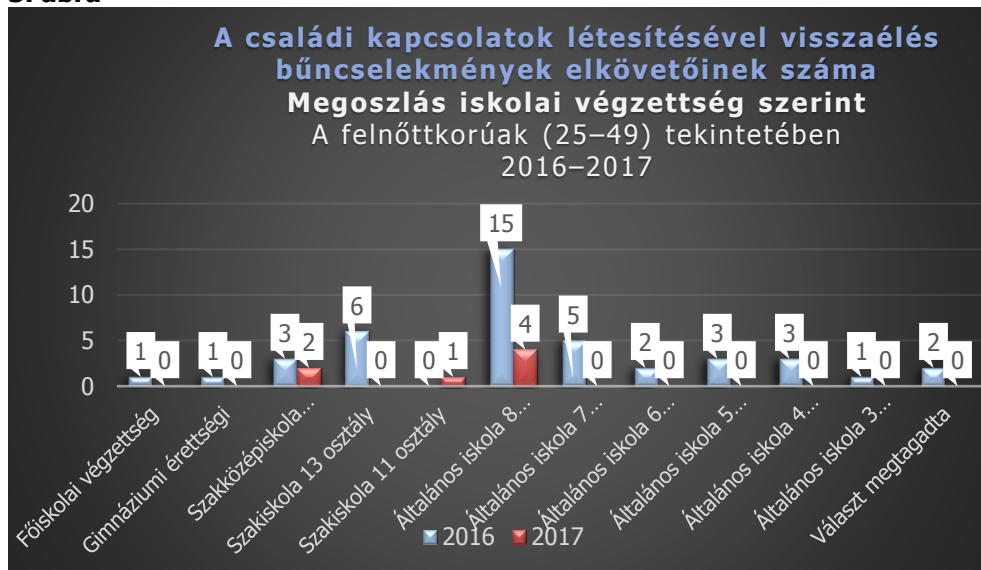
Meg kell jegyeznünk azonban, hogy a különbségek a korcsoportok szerinti bontáshoz igazodóan, a végzettségek esetében sem drasztikusak. A kiugróan stabilan jelentkező általános iskola nyolc osztály mellett mindkét korcsoportban vegyesen jelentkeznek alacsonyabb és magasabb iskolai végzettségek, sőt, amennyiben az imént kiemelt nyolc osztályt képzeletbeli elválasztóvonalként szemléljük, arra lehetünk figyelmesek, hogy a felnőttkorúak tekintetében ugyanannyian – tizennégyen – értek el ennél magasabb végzettséget (3. ábra), mint a fiatal felnőttek esetében (4. ábra), amely önmagában, a kisebb létszámából kiindulva, a fiatal felnőttek tekintetében enged átlagosan magasabb végzettségre következtetni, ebből is láthatjuk tehát, hogy a két korcsoport között nehéz különbséget tenni.

Annak megállapítását azonban a korcsoportok együttes szemlélete mindenképpen megengedi, hogy kimondjuk, a vizsgált deliktumunk által rejtett *veszélyekre való fokozott figyelmeztetés mindenképpen indokolt* ennél a minden

⁴⁸ Uo. Családi kapcsolatok létesítésével visszaélés. Elkövető korcsoportja szerinti szűkítés.

bizonyval a jog területén járatlanabb elkövetői kör tekintetében, ezt az állítást pedig csak további nyomatékkal látja el annak a rögzítése, hogy a regisztrált bűncselekmények – nemre és korra, sőt, ebből eredően azt mondhatjuk, hogy még elkövetői minőségre való tekintet nélkül is – valamennyi elkövetője büntetlen előéletű volt.⁴⁹ Mindezen megállapításokat követően lássuk a fentieket szemléltető ábrákat:

3. ábra

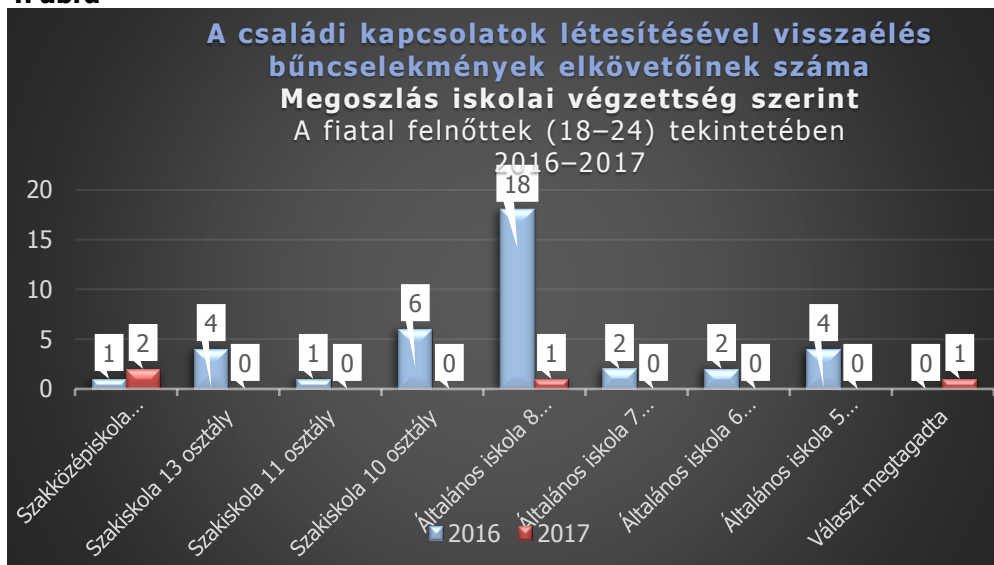

Forrás: Az Egységes Nyomozó Hatósági és Ügyészségi Bűnügyi Statisztika (ENYÜBS) Belügyminisztérium által működtetett adatfeldolgozó rendszerének adatai alapján saját szerkesztés.⁵⁰

⁴⁹ Az Egységes Nyomozó Hatósági és Ügyészségi Bűnügyi Statisztika (ENYÜBS) Belügyminisztérium által működtetett adatfeldolgozó rendszere. Elkövetők, bűnelkövetők száma az elkövetés helye szerint 2013.01.01–2018.06.30. Családi kapcsolatok létesítésével visszaélés. Elkövető előélete szerinti szűkítés. Megjegyezzük, hogy ahogyan arra már fentebb kitértünk, a statisztikai rendszerben beállt változás folytán a 2016–2017-es években tudjuk vizsgálni az iskolai végzettséget, és a büntetlen előéletre vonatkozó megállapításunk is ezen elkövetők – kilencvenegy – tekintetében helytálló, a 2018-as és 2020-as években regisztrált három elkövető tekintetében nem rendelkezünk ilyen jellegű adatokkal.

⁵⁰ Uo. Családi kapcsolatok létesítésével visszaélés. Elkövető korcsoportja szerinti szűkítés. Elkövető iskolai végzettsége szerinti szűkítés. Felnőttkorúak.

4. ábra

Forrás: Az Egységes Nyomozó Hatósági és Ügyészügyi Bűnügyi Statisztika (ENYÜBS) Belügyminisztérium által működtetett adatfeldolgozó rendszerének adatai alapján saját szerkesztés.⁵¹

Rész-összegzésképp, a felvillantott adatok segíthetnek rámutatni arra, az esetünkben a tettesek tekintetében hangsúlyozottan jelentős, egyébként a „*A jó rendőr tízparancsolatában*” is helyet kapó figyelmeztetésre, miszerint nem feledhetjük, „*hogyan a büntetendő cselekmények jó részének nem a rosszakarata, hanem a tudatlanság, a nemtörődomség és a nyomor a szülőanyja...*”⁵²

3. Elhatárolási és halmazati kérdések

3.1. Az egyes, elhatárolási és halmazati kérdéseket felvető bűncselekmények. Elhatárolásképp mindenekelőtt megjegyzendő, hogy a szintén az irreguláris migráció kriminalizálásához kapcsolódóan az illegális tartózkodást segítő cselekmények kategóriájába tartozó, a Btk. 354. §-a szerinti jogellenes tartózkodás elősegítése⁵³ és a vizsgálatunk tárgyát képező deliktum közti legfőbb különbség, hogy míg az előbbi csupán a szabad mozgás jogával nem rendelkező személyek engedély nélküli tartózkodásának segítségét rendeli büntetni, addig a családi kapcsolatok létesítésével visszaélés olyan állapot színlelését jelenti, amellyel

⁵¹ Uo. Családi kapcsolatok létesítésével visszaélés. Elkövető korcsoportja szerinti szűkítés. Elkövető iskolai végzettsége szerinti szűkítés. Felnőttkorúak. Fiatal felnőttek.

⁵² Idézi NÉMETH Zsolt: Az ellenség-büntetőjog lenyomata, *Acta Universitatis Szegediensis: Acta Juridica et Politica*, 2018. évi 81. kötet, 801.

⁵³ A deliktum lényegében a *jogellenes belföldi tartózkodás elősegítése* bűncselekmény napjainkra aktualizált tényállását jelenti. HAUTZINGER Zoltán: A külföldiekre vonatkozó büntetőjogi rendelkezések rendszere, in: *Tendenciák és alapvetések a bűnügyi tudományok köréből* (szerk.: RUZSONYI Péter), Budapest, Nemzeti Közszolgálati és Tankönyv Kiadó, 2014, 262.

a harmadik országbeli állampolgár egyébként jogellenes tartózkodását intellektuális módon kívánja legalizálni.⁵⁴

A családi kapcsolatok létesítésével történő visszaélés ún. tág értelemben vett *szubszidiárius bűncselekmény*, amely a „*ha súlyosabb bűncselekmény nem valósul meg*” kitételt tartalmazza.⁵⁵ A súlyosabb bűncselekmény megvalósulása felmerülhet a *költségvetési csalás* (Btk. 396. §),⁵⁶ a *társadalombiztosítási, szociális vagy más jóléti juttatással visszaélés* (Btk. 395. §),⁵⁷ a *hivatali visszaélés* (Btk. 305. §) és a *hivatali vesztegetés* (Btk. 293. §),⁵⁸ valamint az *embercsempészség* (Btk. 353. §) és

⁵⁴ HAUTZINGER Zoltán: *Idegen a büntetőjogban*, Pécs, AndAnn, 2016, 78.

⁵⁵ AMBRUS István: *Egység és halmazat – régi dogmatikai kérdés, új megközelítésben*, Szeged, Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Büntetőjogi és Büntető Eljárásjogi Tanszék, 2014, 225.

⁵⁶ Nevezetesen a nemzeti családi támogatás megszerzése céljából megvalósított költségvetési csalás, lásd: KATONA Tibor: A közigazgatás rendje elleni bűncselekmények, in: *Kommentár a Büntető Törvénykönyvhöz: kommentár a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvényhez* (szerk.: KARSAI Krisztina), Budapest, Complex, 2013, 742. A családi pótlék jogosulatlan felvétele egyébként sem minősül kirívó esetként, a Szegedi Járási és Nyomozó Ügyészség például vádat emelt azzal a magyar állampolgársággal is rendelkező szerb férfival szemben, aki több mint 3 millió forintot vett fel jogosulatlanul, vonatkozó kérelmében ugyanis azt jelölte meg, hogy életvitelszerűen Szegeden él. *Vádemelés a családi pótlékkal csaló szerb férfival szemben*. <http://ugyeszseg.hu/vademeles-a-csaladi-potlekkal-csalo-szerb-ferfival-szemben/> (Letöltés dátuma: 2020. december 22.)

⁵⁷ Fontosnak tartjuk kiemelni továbbá azt az esetünkben is relevanciával bíró megállapítást, miszerint a *társadalombiztosítási, szociális vagy más jóléti juttatással visszaélés* speciális esete a Btk. 396. § szerinti költségvetési csalásnak, figyelemmel a visszaéléssel érintett költségvetési alrendszerre (társadalombiztosítás, szociális ellátások, munkanélküli-ellátások, valamint az esetünkben kiemelését érdemlő családtámogatások), valamint arra, hogy az eredmény, szemben a költségvetési csalással, nem a vagyoni hátrány, hanem a kár. Ezért – a Btk. indokolása szerint –, amennyiben az elkövető a költségvetésnek a költségvetési csalás tényállásában írt magatartás kifejtésével okoz százezer forintot meghaladó, de ötszázezer forintot meg nem haladó kárt, a társadalombiztosítási, szociális vagy más jóléti juttatással visszaélés vétsége állapítandó meg. Ezt meghaladó károkozás esetén azonban a költségvetési csalás lesz megállapítható, mivel ezen ellátások rendszere beletartozik a költségvetés fogalma alá, a vagyoni hátrány pedig magában foglalja a kárt. A kifejtést tartalmazó források e tekintetben megjegyzik, hogy a törvény indokolásának értelmezése a Btk. tételes szabályaiból egyáltalán nem vezethető le (az elkövetési magatartások, a Btk. indokolásban foglaltakkal ellentétben, részben eltérnek egymástól), továbbá az indoklás a bíróságok számára kötelező érvel nem bír, így a gyakorlati jogalkalmazásra hárul a jövőben a feladat a két bűncselekmény elhatárolási ismérveinek kidolgozására. SCHUBAUER László: A költségvetést károsító bűncselekmények, in: *Büntetőjog – Különös Rész II.* (szerk.: BLÁSKÓ Béla), Budapest–Debrecen, Rejtjel, 2013, 296. Mindezen remények idővel pedig beteljesülni látszanak, hiszen, ahogyan a Debreceni Ítéltábla is osztotta döntésében a Debreceni Fellebbviteli Főügyészség álláspontját: „*azon vádlottak esetében, ahol a támogatás összege a 450.000.- Ft-ot, mint egy gyermek után járó támogatást nem haladja meg, a jelenlegi szabályozás alapján a Btk. 395. § (1) bekezdése szerinti társadalombiztosítási, szociális vagy más jóléti juttatással visszaélésként minősül a cselekmény*”. Magyarozatként hozzáfűzi azt is, miszerint ennek indoka az, hogy e cselekménynél a kár nagyságrendje a meghatározó. Az 50 001 forinttól 500 000 forintig történő károkozás esetén e tényállás speciális a költségvetési csaláshoz képest, 500 001- forinttól viszont a költségvetési csalás megállapításának van helye. Debreceni Ítéltábla Fkf.III.83/2015/18.

⁵⁸ BALOGH Ágnes: *Büntetőjog II. Különös rész. B/1. Témakör: Büntetőjog*, Budapest – Pécs, Dialóg Campus, 2014, 450. A két említett deliktum kapcsán érdekes problémát vehet fel az az eset, amikor a gyámhatóság ügyintézője viszonylatában – a körülményektől függően – esetlegesen hivatali visszaélés, vesztegetés állapítható meg, amennyiben a szülők intézik az érdekházasságot anyagi haszonszerzés céljából tizenhét éves gyermekük tekintetében, akivel nem tudatják a házasság jellegének tényét; ilyen formában a gyermek koránál fogva (tizennyolcadik életévét be nem töltött és még tévedésben is van)

az *emberkereskedelem* (Btk. 192. §)⁵⁹ kapcsán is. Utóbbi két deliktum hagyományosan az irreguláris migrációval közvetlenül összefüggő cselekményeket magukba foglaló tényállásokat jelent az annak kriminalizálásához kötődő hazai büntetőjogi eszköztárban, egyben mindketten a migráció üzletszerű kihasználását eredményezik,⁶⁰ amelyet szemléletesen példáz az is, hogy az Europol adatai szerint például az embercsempészek tarifái annak különböző formáihoz igazodva ötszáz és ötezer euró között mozognak, ennek megfelelően a rendelkezésünkre álló adatok alapján csak 2019-ben a migrációval összekapcsolható embercsempészet európai uniós szinten mintegy százkilencven millió eurós üzletet eredményezett.⁶¹ Az említett deliktumok közül az embercsempészet a legtipikusabb migrációs bűncselekmény, amelynek célja bárhol a világban annak elősegítése, hogy valamely személyek úgy léphessenek az állampolgárságuktól eltérő ország területére, hogy a beutazás és tartózkodás feltételeit egyébként nem teljesítik,⁶² míg az emberkereskedelem, amely, tekintettel arra, hogy e bűncselekmény törvényi tényállásához a határátlépés, illetve a térbeli mozgás nem szükségszerű összetevőként kapcsolódik, eredendően nem tekinthető közvetlenül a jogellenes migrációhoz kötendő deliktumnak, mégis kiemelt, mondhatni az embercsempésznél is nagyobb jelentőséggel bír az irreguláris migráció tekintetében.⁶³

Különösen igaz ez az általunk vizsgált jelenségre fókuszálva, ugyanis a családi kapcsolatok létesítésével visszaélés esetében tipikusan olyan európai uniós – köztük esetünkben tipikusan magyar – polgárok kiszolgáltatott helyzetének (például szegénység, jelentős tartozás, hajléktalanság, kábítószerfüggőség, munkanélküliség vagy lelki sérülékenység) kihasználásával vegyesen tűnnek fel az érdekházasságok magvai, akik jellemzően – a jelenség általános jegyeihez igazodva – nem feltétlenül vannak tudatában a cselekményük valós súlyának.⁶⁴ A kérdés gyakorlati jelentőségére rávilágít az az emberkereskedelem büntette miatt indult hazai büntetőügy,⁶⁵ amelynek lényege szerint az I. rendű, külföldön élő terhelt egy közösségi oldalon ismerkedett meg egy olyan személlyel, akivel beszélgetései során felmerült annak a lehetősége, hogy az I. rendű terhelt – mivel terhesége miatt orvosi ellenőrzés céljából többször is hazautazott Magyarországra – pénzért cserébe magyar állampolgárságú nők külföldre történő szervezésében vegyen részt azért,

eleve nem lesz büntethető, a gyermeküket az elkövetéshez eszközként felhasználó szülők közvetett tettesek lesznek. KANYUK: *i. m.* 106.

⁵⁹ TÖTTŐS: *i. m.* 321.

⁶⁰ HAUTZINGER: Büntetőjogi példázatok 79.

⁶¹ *Migrant smuggling 2019*. Europol: European Migrant Smuggling Centre. https://www.europol.europa.eu/sites/default/files/documents/emsc_the_profits_of_smugglers_-_infographic.pdf (Letöltés dátuma: 2020. december 11.)

⁶² HAUTZINGER: Büntetőjogi példázatok 75.

⁶³ HAUTZINGER Zoltán: *Büntetőjogi tényállások a külföldiség és a migráció vonzásában*, in: *A migráció bűnügyi hatásai* (szerk.: HAUTZINGER Zoltán), Budapest, Magyar Rendészettudományi Társaság Migrációs Tagozat, 2016, 190.

⁶⁴ TÖTTŐS: *i. m.* 319. Lásd a vizsgált deliktum és az emberkereskedelem kapcsolódásainak tágabb értelemben történő tárgyalását: KANYUK Petra Ágnes: Egy be nem váltott remény margójára? – avagy a családi kapcsolatok létesítésével visszaélés és a migrációs vonatkozású érdekkapcsolatok jelensége, *Belügyi Szemle*, megjelenés alatt.

⁶⁵ Balassagyarmati Törvényszék 19.B.58/2017/77.

hogy ott a különböző, Európai Unió kívüli államokból érkezett férfiakkal házasságot kössenek és így ezek a személyek elkerüljék az adott államból, illetőleg az Európai Unió területéről történő kiutasításukat. Az I. rendű terhelt az elképzelésnek megfelelően kapcsolatba is lépett az ügy egyik sértettjével, aki által pedig annak egy további ismerősét is kecsegtette könnyű pénzszerzési lehetőséggel jómódú külföldi férfiakkal történő házasságkötésért cserébe. Ezt követően pedig mindkettejükkel felvette a kapcsolatot az I. rendű terhelt az említett közösségi oldalon egy-egy férfi nevében létrehozott álprofilon keresztül azért, hogy a sértetteket megtéveszse és arra motiválja őket, hogy saját elhatározásukból döntsenek a kiutazás mellett. Ennek megtörténte után a sértettek alig bútorozott lakásban, számukra teljesen ismeretlen személyazonosságú férfiakkal éltek, akik a sértettek korábbi 'beszélgetőpartnereikkel' ellentétben nem tudtak magyarul kommunikálni, okmányaikat pedig elvették, miközben különböző, fényes jövőt felvázoló történetekkel hitegették őket, ezt követően pedig a sértettek eladása is megtörtént további, ismeretlen személyazonosságú férfiak részére. Az egyik sértettnek sikerült a Magyar Nagykövetség segítségével megszöknie, a másik sértett tekintetében azonban komplikációk adódtak, végül a helyi rendőrség segítségét igénybe véve sikerült hazajutnia Magyarországra. Az elsőfokú bíróság indokolásában leszögezte, miszerint a Magyarországon mélyszegénységben élő, idegen nyelvtudással, szakképzettséggel nem rendelkező sértettek, számukra ismeretlen országba – a megtévesztésükkel történt – kiszállítása, majd ellenérték fejében másnak, házasságkötés céljából történő átadása a sértettek számára eladásnak tekinthető, különös tekintettel arra, hogy a hazajutás és a férjjelölt személyének akarata nélküli, önkényes megváltoztatása bennük a kiszolgáltatottság érzését keltette. A megállapított történeti tényállás által alátámasztottan a sértettek saját helyzetüket úgy élték át, hogy őket az I. rendű terhelt eladta, akit így az elsőfokú bíróság bűnösnek mondott ki emberkereskedelem büntetésében.⁶⁶ Látható tehát, hogy bár az ismertetett esetben nem realizálódott a témánk szempontjából elsődlegesen vizsgált büntetőjogi tényállás értelmében vett magatartás – annak megvalósulása esetében pedig a szubszidiaritás folytán a fentebb említetteknek megfelelően annak 'alulmaradásával' kellene számolnunk –, azonban jól példázza az érdekházasság megkötésére irányuló, azonban emberkereskedelemmel végződő, a jelenség nagy veszélyeket magában hordozó jellegét.

3.2. Gondolatok a közokirat-hamisítás bűncselekményével való kapcsolat mentén. A súlyosabb bűncselekmény kikerülhet a *közokiratokra elkövethető bűncselekmények* közül is,⁶⁷ így például, amennyiben a családi kapcsolat hamis tartalmú, teljes hatályú apai elismerő nyilatkozat alapján létesül, a Btk. 342. § (1) bekezdés c) pontjában foglalt *ún. intellektuális közokirat-hamisítás*⁶⁸ és nem a

⁶⁶ Megjegyzésre érdemes továbbá, hogy az ügyben eljáró Fővárosi Ítéltábla, mint másodfokú bíróság által tartott nyilvános ülésen az I. rendű terhelt védője annak a jogi álláspontjának adott hangot, miszerint a sértettek tudták, hogy házasságkötés céljából mennek külföldre, így a kifejtett közvetítői magatartás nem bűncselekmény. Fővárosi Ítéltábla 4.Bf.247/2018/8.

⁶⁷ SINKU: i. m. 640.

⁶⁸ Megjegyezzük, hogy ez a bűncselekmény bármilyen rendeltetésű közokiratra nézve elkövethető, amennyiben az elkövetői közreműködés következményeként valamely jog vagy kötelezettség

családi kapcsolatok létesítésével visszaélés vétsége állapítható meg, a hozzájáruló személy pedig – tekintettel arra, hogy a hozzájárulást a Ptk. 4:102. § (1) bekezdése szerint, az elismeréshez hasonlóan az anyakönyvvezetőnél, a bíróságnál, a gyámhatóságnál vagy a hivatásos konzuli tisztviselőnél kell jegyzőkönyvbe venni vagy közjegyzői okiratba kell foglalni, ilyenformán szintén közreműködik az alakilag valódi közokirat hamis tartalommal történő kiállításában, a hivatalos személy értelmi megtevesztésében – a deliktum társtetteseként felel.

Megjegyzésre érdemes, hogy az imént vázolt 'forgatókönyv' ún. *sui generis közvetett tettesi cselekményt testesít meg*, ahol az elkövető a közokirat kiállítására jogosult hivatalos személy tévedését használja ki. Amennyiben a közokirat kiállítója mégis tud a közokiratba foglalandó adat, tény vagy nyilatkozat valótlanágáról, ő a Btk. 343. §-a szerinti *közokirat-hamisítást* követi el, míg az ebben közreműködő személy, illetve személyek ennek a bűncselekménynek a részese(i) lesz(nek).

Kiemelésre érdemes továbbá az is, hogy a családi kapcsolatok egyéb eseteiben a közokirat-hamisítás tényállásszerűsége nem merül fel, mivel a kötelék létesítésének valós célja a bejegyzéssel érintett közokiratnak nem eleme,⁶⁹ például házasságkötés esetén a közokirat csak arra utal, hogy az együttesen jelenlévő férfi és nő az anyakönyvvezető előtt személyesen az egymással való házasságkötésre vonatkozóan tett kijelentést. Megjegyezzük, hogy ez a megállapítás kifejezetten az általunk tárgyalt *érdekházasságok* tekintetében helytálló, amennyiben azonban a *kényszerházasság*⁷⁰ jegyei merülnek fel, a bíróság a cselekményt alkalmasnak látja a közokirat-hamisítás büntetének megvalósítására. Ez elevenedik meg a Szegedi Törvényszék indokolásában is, amelyben kifejtésre kerül, miszerint azon körülmény alapján, hogy az I. rendű terhelt cselekményével a közokirat-hamisítás büntettét megvalósította, mellette – a bűncselekmény szubszidiárius jellegére tekintettel – a kényszerítés büntette már nem állapítható meg, így ezen deliktum tekintetében bűnösségének megállapítását mellőzte. Való igaz azonban, hogy a kényszerítés büntetének megvalósulását érintően felmerülő mozzanatok mellett, önmagában, a védő által felhívott „*érdekházasság*” kifejezés használatával és a bíróság érvelésének egyes, a házasságkötésre vonatkozó kijelentést értékelő megállapításaival némi zavart érzünk az értelmezésben. Az I. rendű terhelt védőjének álláspontja szerint ugyanis „...*az érdekházasság ugyanúgy törvényes, mint akár a tényleges együttélés nélküli frigy, ezért e körben nem jön létre hamis közokirat, ha az egybehangzó nyilatkozatok valóban házasságkötésre irányulnak...*”⁷¹

létezésére, megváltoztatására vagy megszüntetésére vonatkozóan olyan valótlán adat, tény vagy nyilatkozat közokiratba foglalására kerül sor, amelyet a közokirat közhitelűen bizonyít. 1/2004. számú BJE határozat.

⁶⁹ Vö. Ptk. 4:5. § (1) bekezdése; GÁL: *i. m.* 824.

⁷⁰ A kényszerházasság mellőzi az érvényesség 'mázát' is, azt sem a nemzetközi, sem a közösségi jog nem védi. Lásd többek között az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata 16. cikkének (2) bekezdése, valamint a nőekkel szemben alkalmazott hátrányos megkülönböztetések minden formájának kiküszöböléséről szóló egyezmény 16. cikk (1) bekezdésének b) pontja. *Universal Declaration of Human Rights*, United Nations General Assembly, 1948. <https://www.un.org/en/universal-declaration-human-rights/> (Letöltés dátuma: 2020. december 14.).

⁷¹ Szegedi Törvényszék Bf.27/2016/63.

4. Összegzés helyett

4.1. A magyar 'menyasszonyok' kapcsán felmerülő kérdések, lehetőségek.

A hazánkat illetően felmerülő fellépési lehetőségek tekintetében mindenképp hangsúlyoznunk kell, hogy a jelenségben való markáns jelenlétünket a nyugati, illetve keleti közvetlen szomszédainkhoz és távolabbi államokhoz képest szemlélve élesen eltérő kép rajzolódik ki: jellemzően ugyanis a magyar állampolgárok nem a szervező – és természetesen nem is a tartózkodási engedély iránt folyamodó – felekként jelentkeznek, sőt, mégcsak nem is Magyarország területe szolgál jellemző elkövetési helyeként az adott cselekményeknek.

A menyasszonyok azok, akik tipikusan a 'magyar elemet' jelentik a képletben, és habár tagadhatatlan, hogy ezek az esetek sokszor olyan egyéb bűncselekményeket is takarnak, mint az emberkereskedelem,⁷² azonban a témánk szempontjából különösen hangsúlyos az a tény, hogy sajnálatos módon a 'klasszikus' érdekházasságok vonatkozásában is élen járnak a magyar leányaink. Az Egyesült Királyság saját, 2012-es statisztikai adatai szerint például a britek mögött a legnagyobb számban magyar állampolgárok voltak érintettek az érdekházasság gyanúját felvető esetekben.⁷³ A híradások szerint a felállás töretlennek mutatkozik,⁷⁴ és a jövő sem kecsegtet bennünket derűsebb képpel, ugyanis az Europol növekvő számban jósol előrejelzésként migrációs vonulatú érdekházasságokat.⁷⁵

A *hatályos büntetőjogi tényállásunkra* térve itt kell külön kiemelnünk azt a kifejtés során számos alkalommal hangsúlyozott tény, hogy – a deliktum megalkotásának eredeti céljától eltérően – az egy jellemzően sérülékeny, a jogi következményekkel számot nem vető csoportnak, a jelenség bizonyos értelemben vett 'célpontjainak' tettesként való felelősségre vonását alapozza meg, a tényállás tehát *jelen formájában kevésbé alkalmas arra, hogy funkcióját betöltse.*

Meglátásunk szerint kiemelkedően fontos volna az említett kör tekintetében a *figyelemfelhívás*, az érdekházasságok tipikus 'célpontjainak' a figyelmeztetése az érdek-kapcsolatoknak a jog által is értékelt, valamint azon túlmutató veszélyeire, az információhiány ugyanis nemcsak az ismertett büntetőügy elkövetői tekintetében számolhatunk, előfeltevéseinket erősítheti például, ha rövid böngészést követően szemügyre vesszük az internetes közösségtől az érdekházasságok kérdésében

⁷² *Human trafficking gang jailed.* Europol Press Release, 2014. április 7. <https://www.europol.europa.eu/newsroom/news/human-trafficking-gang-jailed> (Letöltés dátuma: 2020. december 22.)

⁷³ *Sham Marriages and Civil Partnerships – Background Information and Proposed Referral and Investigation Scheme.* Home Office, 2013. 45. https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/256257/Sham_Marriage_and_Civil_Partnerships.pdf (Letöltés dátuma: 2021. január 19.)

⁷⁴ *Sham marriage gang jailed for bringing 'fake' partners from Hungary.* BBC.com. 2016. december 12. <https://www.bbc.com/news/uk-england-leicestershire-38292723> (Letöltés dátuma: 2020. december 22.)

⁷⁵ Ugyanakkor meg kell jegyeznünk, hogy ez utóbbi előrejelzés kifejezetten az egyéb bűncselekményekkel tarkított formákra vonatkozott. *Situation Report. Trafficking in human beings in the EU.* Europol. The Hague, February 2016. Document Ref No: 765175. 4. https://ec.europa.eu/anti-trafficking/sites/antitrafficking/files/situational_report_trafficking_in_human_beings-_europol.pdf (Letöltés dátuma: 2020. december 20.)

tanácsot kérő témaindításokat, és az azokra adott válaszokat.⁷⁶ Figyelemre méltó az is, hogy az érdekházasságok bizonyos fajtái tekintetében más tagállamokban már külön társaság és weboldal működik a közreműködő menyasszonyok megsegítésére.⁷⁷ A sérülékeny rétegre összpontosító tényállás ráadásul további kérdéseket is felvet, a családi kapcsolatok létesítésével visszaélés ugyanis jelen formájában, a kellő társadalmi informátlanság talaján felvetheti a cselekmény társadalomra veszélyességében való tévedés, mint büntethetőséget kizáró ok fennállását. A cselekmény társadalomra veszélyességének a tudata ugyanis akkor áll fenn, ha az elkövető tud a cselekmény jogellenességéről (vagyis arról, hogy az jogszabályba ütközik), vagy tisztában van a cselekmény veszélyes jellegével, vagy azt tudja, hogy a cselekmény erkölcsileg elítélendő.⁷⁸ Az egyes vizsgált jogesetekben, mind az elkövetői, mind adott esetben a védői megjegyzésekből azonban azt a következtetést vonhatjuk le, hogy a cselekmény jogellenességéről, veszélyességéről, illetve erkölcsellenességről való tudomás hiányzott. Az internetes oldalakon történő böngészéseink, az elkövetők hátttere, valamint az egyes elkövetői és védői nyilatkozatok, előadások – amelyek azonban nem vetették fel a társadalomra veszélyességben való tévedés érvét – csak megerősítik azt a tényt, hogy esetünkben helye volna a bírói gyakorlatban meglehetősen ritka hivatkozásnak, alapvető okai ugyanis – minthogy a cselekmény büntetendősége nem mindenki számára nyilvánvaló, nem régóta büntetendő deliktum; az elkövetők szerint cselekményeik nem veszélyesek, illetve nem is erkölcsellenesek, mert az állampolgárok többsége nem tartja elítélendőnek; az elkövető nem tudja, hogy az

⁷⁶ Példaként idézzük egyrészt az „*Erdekházasság kockazatai?*” címszóval érdeklődő témaindítást, amely leírja, hogy egy török állampolgárságú egyetemi hallgatóval, akinek „...vmi van a vízumaval...”, annak ügyvédje javaslatára – „...vegyen el egy európai leányzót és a problémáját megoldva...” – kötné házasságot, mindezért pedig a jövőbeni válásig ötszáz eurót kapna posztum. A válaszadók között, akik részben az ígért összeg nagyságát kifogásolják, részben pedig a polgári jogi problémákat (a válás nehézségét) és a várható ellenőrzésekkel járó hercehurcát (mint például: „*Annyi kockazata van, hogy egy interjú alatt simán lebuktok, amikor a maganelet minden aprotabb részletére kiteroem ki fognak kérdezni titeket a papirokert.*”) nehezményezik. *Erdekházasság kockazatai?* Gyakorikérdések.hu. 2018. július 11. https://www.gyakorikerdesek.hu/politika_torvenyek-jog_9404516-erdekhazassag-kockazatai (Letöltés dátuma: 2020. december 23.) Kifejezetten érdekes továbbá annak a témaindítónak a kérdése, aki arról érdeklődik, hol és hogyan tehetne bejelentést egy magyar állampolgárságú, osztrák bejelentett munkahellyel és lakcímmel rendelkező – a kiindulásképp fentebb tett megállapításunk tágitására felhívó jelleggel, férfi – és egy szerb lány között megkötni tervezett érdekházasság tekintetében, az előző kérdésnél tapasztaltakhoz hasonlóan nem taglalt vízumproblémák miatt, amely kapcsán több olyan válaszadó is akadt, aki kifejezetten a büntetőjogi szabályozás hiányáról adja tudomását, valamint vannak olyan nyilatkozók is, akik szerint a kérdéses cselekmény „*Senkit nem fog izgatni, sőt a statisztikát is növeli hogy házasság kötődött.*” *Hol tudom bejelenteni, ha egy készülő érdekházasságról tudomásom van?* Gyakorikérdések.hu. 2017. április 28. https://www.gyakorikerdesek.hu/politika_kulfoldi-politika_8582121-hol-tudom-bejelenteni-ha-egy-keszulo-erdekhazassagrol-tudomasom-van (Letöltés dátuma: 2020. december 23.)

⁷⁷ Ennek egy kiforrott példáját láthatjuk Franciaországban, az úgynevezett szürke házasságokban közreműködő állampolgárok számára. *L'Association Nationale des Victimes de l'Insécurité*. <http://www.mariagegris.fr> (Letöltés dátuma: 2020. december 20.)

⁷⁸ SÁNTHA Ferenc: A büntetőjogi felelősségre vonás akadályai, in: Magyar büntetőjog. Általános rész (szerk. HORVÁTH Tibor – LÉVAY Miklós), Budapest, Wolters Kluwer, 2016, https://mersz.hu/hivatkozas/wk83_147#wk83_147

adott cselekmény jogilag tilalmazott, és azt nem tartja veszélyesnek sem⁷⁹ – több, fentebb ismertetett esetben is fennálltak.

4.2. A magyar szabályozás kapcsán felmerülő kérdések, lehetőségek.

Ahogy Tóth Mihály megjegyzi, „közhelyszámba megy, hogy a törvénybe – a legjobb és a legrosszabba is – a jogalkalmazó lehel életet...”.⁸⁰ Azonban a vizsgált tényállásunk kapcsán nem számolhatunk a deliktum különösebb megelevenedésével, gyakorlati jelentősége messze elmaradt a hozzá fűzött várakozásoktól. Mindeddig ugyanis összesen nyolcvanöt családi kapcsolatok létesítésével visszaélés bűncselekmény került regisztrálásra (5. ábra), amelyek közül hetvenhárom országhatáron kívüli tevékenységként jelenik meg (2016), kilenc Baranya megyéhez, kettő a fővároshoz (2017 és 2018), egy pedig Jász-Nagykun-Szolnok megyéhez (2020) kötődik (6. ábra). Így azoknak, akik a családi kapcsolatok létesítésével visszaélés tényállásának bevezetésekor a *büntetőjogi szankcionálhatóságtól remélték azt a hatékony visszatartó erőt*, mely a feleket elrettenti az érdekkapcsolatok létesítésétől,⁸¹ csatlakozniuk kellett.

5. ábra

Forrás: Az Egységes Nyomozó Hatósági és Ügyészségi Bűnügyi Statisztika (ENYÜBS) Belügyminisztérium által működtetett adatfeldolgozó rendszerének adatai alapján saját szerkesztés.⁸²

⁷⁹ Ua.

⁸⁰ TÓTH: *Magyarország* 451.

⁸¹ BOJCSÉV Gabriella: Az érdekházasság közbiztonsági relációi, in: *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XIII. Tanulmányok „A biztonság rendészettudományi dimenziói – változások és hatások” című tudományos konferenciáról* (szerk.: GAÁL Gyula – HAUTZINGER Zoltán), Pécs, Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoportja, 2012, 348.; A Kúria összefoglaló véleménye (2012) 83–85.

⁸² *Az Egységes Nyomozó Hatósági és Ügyészségi Bűnügyi Statisztika (ENYÜBS) Belügyminisztérium által működtetett adatfeldolgozó rendszere.* Regisztrált bűncselekmények száma az elkövetés helye szerint 2013.01.01–2018.06.30.; Regisztrált bűncselekmények száma az elkövetés helye szerint 2018. II. félévtől. Családi kapcsolatok létesítésével visszaélés.

6. ábra

Forrás: Az Egységes Nyomozó Hatósági és Ügyészségi Bűnügyi Statisztika (ENYÜBS) Belügyminisztérium által működtetett adatfeldolgozó rendszerének adatai alapján saját szerkesztés.⁸³

Mindezen kimutatás azonban nem mondható rendkívülinek, hiszen *Lettországból*, ahol szintén 2013-ban kriminalizálták a migrációs vonulatú érdek-kapcsolatok megkötését, a magyar helyzethez hasonlóan számos nehézség jelentkezett a tényállás alkalmazása tekintetében, a felmérések szerint roppant kevés ilyen ügy volt még, ráadásul jelentős különbségek voltak a kiszabott büntetések között is. Ezen kívül további igazságügyi problémát okozott, hogy mi a helyzet akkor, ha a bűncselekmény egy részét nem Lettországból követték el, illetve, ha a cselekmény mindössze kísérletnek minősül.⁸⁴ Más államok tekintetében pedig vagy nem találkozunk ilyen jellegű bűncselekmény megalkotásával, vagy máshogyan alkotják azt meg, és a szervezői tevékenységet folytatókra helyezik a hangsúlyt.⁸⁵

Ahogy a korábban kifejtettekkel egybehangzóan *Nagy Ferenc* is hangsúlyozza, a büntetőjognak – anélkül, hogy szerepét túl, illetve alulértékelnénk – a jogi felelősség rendszerében kiegészítő jelleggel, ultima ratioként kell érvényesülnie,⁸⁶ társadalmi rendeltetése, hogy a jogrendszer egészének szankciós zárköve legyen, amely azt kívánja meg a jogalkotótól, hogy a kriminalizáció eszközeihez csak az empirikus adatok által is alátámasztott esetekben folyamodjon, amikor már más fellépés, azaz az enyhébb beavatkozás – mint például a közigazgatási szankciók – eszközei nem elégségesek a társadalom érdekeinek védelme tekintetében. Jelen esetünkben, a vizsgált jelenség elemeit körüljárva azonban kétséges, hogy az alapvetően idegenrendészeti természetű problémákat a büntetőjog eszközeivel kellene, avagy lehetne megoldani, mivel, bár a bizonyításnál alkalmazható skála ilyen

⁸³ Uo. Családi kapcsolatok létesítésével visszaélés. Terület szerinti szűkítés.

⁸⁴ *Eurojust Annual Report 2017*. Eurojust, 2018. QP-AA-18-001-EN-C. 41.

⁸⁵ Mindez kitér az alábbi felmérésből, lásd pl. a francia választ *Ad-Hoc Query on Criminal law and foreign citizens*. Requested by HU EMN NCP on 23rd June 2014. Compilation produced on 6th November 2014. https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/networks/european_migration_network/reports/docs/ad-hoc-queries/miscellaneous/583_emn_ahq_criminal_law_and_foreign_citizens_2014_en.pdf (Letöltés dátuma: 2020. december 16.)

⁸⁶ NAGY Ferenc: *A magyar büntetőjog általános része*, Budapest, HVG–ORAC, 2008, 71.

módon szélesedik és nyilván jelentősebb operatív eszközök állnak rendelkezésre, az idegenrendészet tekintetében vázolt nehézségek leküzdése a *büntető eljárásban sem lesz könnyebb* feladat.⁸⁷ Ezzel ellentétben, a jelenséget vizsgálva alappal feltehető, hogy egy tényállás pusztja létezése helyett például – kellő felderítő erővel párosulva, az eljáró hatóság lehetőségeit bővítve – egy *szabálysértési jogkövetkezmény* nagyobb visszatartó erővel bírna.⁸⁸

A tettesek által tanúsított cselekmény társadalomra veszélyessége, az elért hasznuk nagyságrendje és jogi útvesztőkbe gabalyodásuk veszélye, a tényállás dogmatikai tulajdonságai,⁸⁹ a halmazati kérdések értékelése – arra mutatnak, hogy a tárgyban nem feltétlenül indokolt egy büntetőjogi tényállás megalkotása. Sőt, annak rövid volta, a minősített esetek hiánya pedig arra is engednek következtetni, hogy adott esetben – a büntetőjogi jogkövetkezmények melletti elköteleződés elképzelt talaján állva – elegendőnek tűnt volna az adott cselekményeket esetleg a vizsgált deliktumhoz egyébként is több tekintetben hasonló, az elhatárolási kérdések kapcsán már említett *jogellenes tartózkodás elősegítésének* (Btk. 354. §) újabb bekezdésével pónalizálni,⁹⁰ ennél fogva *elhelyezési, normaszöveg-szerkesztési* szempontból sem tartjuk feltétlenül szükségesnek egy *önálló* büntetőjogi tényállás megalkotását.

A szabályozás tárgyalásának zárásaként megemlítjük, hogy a jelenség hathatós kezelése tekintetében célszerűnek tartanánk egyébiránt az érdek-kapcsolatok létrejöttében 'közreműködő', eljáró hatóságok, főként a házasságkötések ügyében *eljáró hivatalnokok figyelmének felhívásával és tudatosságuk növelésével* a probléma már egészen korai fázisában is felvenni a küzdelmet. Ez az az ún. 'romboló stratégia', amelynek alkalmazására például Litvánia tekintetében az Eurojusttal és számos tagállammal egyetértésben került sor, és amely meg is hozta az eredményt, ugyanis 2015 óta az addig tömegesen jelentkező 'vegyes' házasságkötések iránti kérelmek száma jelentősen csökkent.⁹¹ De hasonló, működő eljárásként említhetjük például az *anyakönyvi hatóságok konkrét szignalizációs szerepét és jogkörét az illetékes hatóságok felé*, amelyre számos más európai államban, így az Egyesült Királyságban vagy Ausztriában is van példa, összekötve a szükséges idegenrendészeti, közigazgatási és büntetőjogi szankciók alkalmazásával.⁹² Ez azért bírna hazánk esetében különös jelentőséggel, mivel, ahogyan arra korábban már utaltunk, az érdekházasságok tekintetében tipikusan különös problémát jelent az is, hogy sem az *anyakönyvvezető*, sem más sem vizsgálja, hogy az előtte megjelenő személyeket milyen szándék vezérli a házasságkötés során, ahogyan pedig már többször is kiemeltük, polgári jogi szempontból az érdekházasság nem jelent olyan okot, amely érintené a házasság fennállását (vagy akár érvényességét).⁹³

⁸⁷ KANYUK: *i. m.* 110.

⁸⁸ A szabálysértési jog eszköztárából kiemelhető például az *elzárás*, amely a megismert körülmények alapján már kellő visszatartó erőt jelenthet. 2012. évi II. törvény a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről, 9-10. §. KANYUK: *i. m.* 110.

⁸⁹ Uo. 111-114.

⁹⁰ Uo. 110.

⁹¹ Eurojust. *i. m.*

⁹² BOJCSEV: *i. m.* 346.

⁹³ A Kúria összefoglaló véleménye (2012) 80.

7. Záró gondolatok

A migrációs vonulatú érdek-kapcsolatok tekintetében történő fellépés vizsgálata mindenekelőtt rámutat a *multidiszciplináris* megközelítés fontosságára: a jogalkotás és a jogalkalmazás kihívásainak ismertetése után kellő bizonyossággal állapíthatjuk meg, hogy Mikszáth *Különös házasság* című regényéből felütés gyanánt kiemelt gondolatai mentén haladva, esetünkben a bűnözés alapján „*valószínűleg a megmaradt egyenlőtlenségekért, az egyenlőtlen esélyekért fizetett ár, és olyannak tűnik, mintha sorsszerűen torz árnyékként kísérné a társadalmat.*”⁹⁴ Mindezzel összefüggésben persze nem állítjuk, hogy a jogszabályoknak – és legkevésbé a büntető normáknak – volna a feladata a kriminogén tényezőként is mindinkább érzékelhető gazdasági nehézségek felszámolása,⁹⁵ a jelenség jellegére való érzékenység mégis esszenciális ebben a tekintetben. A komplex jegyeket magán viselő jelenség ellen is csak fokozott körültekintéssel lehet küzdeni, amely kiemelten fontos az eljáró hatóságok összefogása tekintetében, mindezt pedig levetíthetjük a büntetőjognak az idegenrendészettel és a polgári joggal való 'kooperációjának' szükségességére is, amelynek – az elemzésünk során vizsgált gyakorlati példa által is alátámasztottan – a határainkon túl is érvényre kell jutnia. A téma uniós szakértői szerint megerősítve ez azt jelenti, hogy a „*jogi segítség önmagában nem elégséges*” a területen: a kulcs az *együttműködésben* rejlik.⁹⁶

⁹⁴ Tóth Mihály: Hol az igazság mostanában? Szemelvények és tanulmányok Király Tibor tiszteletére, in: *Kodifikációs kölcsönhatások. Tanulmányok Király Tibor tiszteletére* (szerk.: HACK Péter – HORVÁTH Georgina – KIRÁLY Eszter), Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2016. 7.

⁹⁵ Tóth Mihály: Dogmatikai szilánkok az új Btk. elfogadásának ürügyén, *FORUM: ACTA JURIDICA ET POLITICA*, 2013. évi 3. szám, 101.

⁹⁶ „*Legal aid wasn't enough; we needed to work with immigration agencies and police in other EU countries to find solutions.*” Nusha Yonkova *Irish/Bulgarian, Immigrant Council of Ireland*. https://europa.eu/euprotects/our-safety/sham-marriages-how-eu-helping-mend-heartbreak-human-trafficking_en (Letöltés dátuma: 2020. december 29.)